

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 4/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä kesäkuuta 2008 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista (HE 89/2008 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 3/2009 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Ilkka Turunen, valtiovainministeriö
- johtava toiminnantarkastaja Tomi Voutilainen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- lainsäädäntöneuvos Helena Hynynen, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Kirsi Miettinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- ylitarkastaja Heikki Huhtiniemi, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- ylijohtaja Hannu Luntiala, Väestörekisterikeskus
- tietotukipäällikkö Eine Mäklin, Kansaneläkelaitos
- johtaja Timo Tuhkanen ja maanmittausneuvos Arvo Kokkonen, Maanmittauslaitos
- ylitarkastaja Taito von Konow, Verohallitus

- kilpailuasiainneuvos Riitta Ryhänen, Kilpailuvirasto
- hallintopäällikkö Mikko Tähkänen, Kirkkohallitus
- kirkollishallituksen sihteeri Harri Tajakka, Suomen ortodoksinen kirkollishallitus
- erityisasiantuntija Pekka Kopra, Suomen Kuntaliitto
- pääsihteeri Eine Kuismin ja hallituksen jäsen Veikko Leskelä, Sukuseurojen Keskusliitto SSK ry.
- asiantuntija Veijo Turunen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- lakimies Essi Ruokanen, Finanssialan Keskusliitto FK ry
- lakimies Riikka Tella, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- lakimies Jaakko Turunen, Keskuskaupparemari
- hallituksen jäsen, maistraatin päällikkö Hannu Mäkelä, Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry.
- toiminnanjohtaja Pasi Kuusiluoma ja kansainvälisten asiain neuvos, juridisen toimikunnan jäsen Kari Salo, Suomen Sukututkimusseura ry
- professori Olli Mäenpää
- professori Kaarlo Tuori.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- ulkoasiainministeriö
- sisäasiainministeriö
- maa- ja metsätalousministeriö

- sosiaali- ja terveysministeriö
- Maahanmuuttovirasto
- Viestintävirasto
- Palkansaajajärjestö Pardia ry

- Suomen Asiakkuusmarkkinointiliitto ASML ry
- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista. Ehdotetulla lailla kumottaisiin vuonna 1993 voimaan tullut väestötietolaki.

Ehdotetun lain tavoitteena on ohjata väestötietojärjestelmän tietojen sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin tehtävien ja palvelujen ylläpitoa, hyväksikäyttöä sekä järjestelmä- ja palvelukehitystä. Ehdotetussa laissa otetaan nykyistä täsmällisemmin huomioon kansalaisten perusoikeudet, kuten yksityiselämän ja henkilötietojen suoja sekä oikeusturva ja hyvä hallinto. Tavoitteena on myös lisätä ja parantaa väestötietojen ja varmennetun sähköisen asioinnin palvelujen hyväksikäytön toimintaedellytyksiä yhteiskunnan eri sektorien toiminnoissa sekä edistää hyvää tiedonhallintatapaa. Lisäksi tavoitteena on selkiyttää rekisterihallinnon viranomaisten välistä työnjakoa sekä mahdollistaa joustavat toimivallan järjestelyt näiden viranomaisten välillä.

Väestötietojärjestelmästä vastuussa olevien rekisterihallinnon viranomaisten eli Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien tehtävät väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjinä säilyisivät lähtökohtaisesti ennallaan. Väestörekisterikeskuksen tehtäviä ja vastuuta tietojen ylläpidossa kuitenkin lisättäisiin. Laissa säädetyin edellytyksin voitaisiin valtiovarainministeriön asetuksella antaa tarkempia säännöksiä tietojen tallettamista tai luovuttamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnossa.

Väestötietojärjestelmään talletettavista tiedoista ja tietoryhmistä säädettäisiin mahdollisimman yksityiskohtaisesti lain tasolla. Väestötietojärjestelmä sisältäisi laissa säädetyt tiedot henkilöistä, kiinteistöistä, rakennuksista ja huo-

neistoista sekä hallinnollisista ja muista vastaavista aluejaoista. Uusina tietoina talletettaisiin järjestelmään kuolinpesän edustajan yhteystieto, ulkomaalaisen oleskeluoikeutta koskeva tieto ja tieto transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Henkilötunnuksen ja sähköisen asiointitunnuksen antamisesta, korjaamisesta ja muuttamisesta säädettäisiin täsmällisesti lain tasolla.

Laki sisältäisi kattavat säännökset rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeuksista ja niihin liittyvistä ilmoitusvelvollisuuksista sekä säännöksen tiedon ilmoittajan vastuusta. Uutena ilmoitusvelvollisuutena olisi toimitilan omistajan ja haltijan velvollisuus ilmoittaa toimitilahuoneistoja koskevissa tiedoissa tapahtuneista lisäyksistä, muutoksista tai korjauksista.

Tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä tarkennettaisiin ja laissa säädettäisiin erikseen arkaluontoisiksi katsottavien tietojen luovuttamista koskevista rajoituksista. Sähköisen asiointitunnuksen luovuttamismahdollisuuksia laajennettaisiin. Tunnus voitaisiin luovuttaa käytettäväksi tunnistetietona sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitetuissa varmenteissa.

Väestörekisterikeskuksella olisi tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus, joka kohdistuisi väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käyttäjiin sekä kansalaisvarmennetta koskevien hakemusten vastaanottamiseen osallistuviin viranomaisiin, yrityksiin tai yhteisöihin. Ehdotettu laki sisältäisi erilliset säännökset väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn seurantaan ja valvontaa varten pidettävistä käyttäjä- ja lokirekistereistä sekä tapahtumatiedostosta, joista vastaisi Väestörekisterikeskus.

Laissa säädettäisiin edelleen myös Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palveluista. Väestörekisterikeskuksen viran-

omaistehtävänä olisi tuottaa kansalaisvarmenne ja siihen liittyvät tukipalvelut. Kansalaisvarmenteen rekisteröintitehtävät hoidettaisiin yhteistyössä poliisin kanssa. Virasto voisi tuottaa myös muita varmennetun sähköisen asioinnin palveluja. Nämä palvelut olisivat kuitenkin viraston liiketaloudellista suoritustuotantoa. Uusi palvelumuoto olisi muun muassa varmennettu aikaleimapalvelu. Valtion varmennetuotannosta ja sen organisoinnista tehdään vuoden 2009 loppuun mennessä kokonais selvitys. Selvitystyön täytäntöönpanosta johtuvat muutokset lainsä-

däntöön on tarkoitus toteuttaa antamalla asiasta hallituksen esitys eduskunnalle viimeistään vuoden 2010 aikana.

Laki sisältäisi lisäksi säännökset väestötietojärjestelmän ja Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin tietojärjestelmien käytettävyyttä ja tietoturvallisuutta koskevista velvoitteista.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Väestötietojärjestelmä on yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeinen tietovaranto ja yksi maan keskeisimmistä perusrekistereistä. Väestötietolaki (507/1993) on ollut voimassa vuodesta 1993 lukien. Se on väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyä sekä Väestörekisterikeskuksen tarjoamia ja tuottamia varmennepalveluita koskeva erityislaki. Väestötietolakia on sen voimassa olon aikana tarkistettu useita kertoja. Tarkistuksista johtuen laki on sekä sisällöltään että rakenteeltaan muodostunut vaikeaselkoiseksi ja tulkinnanvaraiseksi. Myös tietosuojan ja -turvaan liittyvät toiminnalliset ja tekniset vaatimukset ovat nykyisin huomattavasti monimutkaisempia ja kehittyneempiä sekä tästä johtuen täsmällisempää sääntelyä vaativia kuin lain antamisen ajankohtana.

Hallituksen esityksen päätavoitteena on uudistaa kokonaisuudessaan väestötietojärjestelmän tietojen sekä varmennetun sähköisen asioinnin tehtävien ja palvelujen ylläpitoa, hyväksikäyttöä sekä järjestelmä- ja palvelukehitystä koskeva erityislainsäädäntö.

Hallintovaliokunta katsoo, että esitys on teknisesti ja rakenteellisesti selkeä. Väestötietojärjestelmään tallennettavista tiedoista, tietoryhmistä ja henkilötietojen käsittelystä säädetään tarkoituksenmukaisella tavalla lain tasolla. Esi-

tys selkeyttää rekisterihallinnon keskinäistä työnjakoa ja sisältää kattavat säännökset rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeuksista ja niihin liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta.

Hallituksen esitys määrittelee voimassa olevaa lakia yksityiskohtaisemmin väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn seurantaan ja valvontaan liittyvät rekisterinpitäjää ja tietojen käyttäjää koskevat velvoitteet. Käyttäjä- ja lokirekistereiden tapaumatietojen rekisteröinti ehdotetulla tavalla on välttämätöntä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan turvaamiseksi.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä tästä mietinnöstä ilmenevin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Kertarekisteröinnin periaate

Hallituksen esityksen mukaan esityksellä pyritään tukemaan kertarekisteröinnin periaatetta. Periaatteen mukaan tiedot tulee rekisteröidä vain kertaalleen asiayhteyden mukaiseen primäärirekisteriin ja tietojen päällekkäistä rekisteröintiä eri tietojärjestelmiin tulee välttää. Joissakin asiantuntijakuulemisissa on katsottu, että kiinteistöjen omistaja- ja saantotietojen eheys ja luotettavuus turvataan parhaiten tallettamalla kiinteistöihin liittyvät tiedot kiinteistötietojärjestel-

mään ja luopumalla samojen tietojen kahdenker-
taisesta tallettamisesta väestötietojärjestelmään.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kiinteistöjä koskevien suppeiden perustietojen tallettaminen väestötietojärjestelmään on kuitenkin ehdoton edellytys, jotta järjestelmään talletettavien ja jo talletettujen henkilöiden osoitetietojen riittävä luotettavuus ja ajantasaisuus voidaan pitää yllä myös jatkossa. Kiinteistötietojen rekisteröinnin jatkaminen on merkittävä asia ainakin verohallinnon väestötietotarpeiden kannalta.

Hallintovaliokunnan käsityksen mukaan pit-
temmällä aikavälillä kiinteistöjen omistaja- ja saantotietojen tallettamisesta väestötietojärjestelmään voidaan luopua, mutta tämä edellyttää muun muassa pysyvän rakennustunnuksen käyttöönottoa, rakennusten koordinaattitietojen laadun parantamista sekä rakennusten omistajatietojen keruun ja rekisteröinnin uudistamista. Kun nämä hankkeet ovat edenneet riittävän pitkälle, voidaan kiinteistötiedot jättää väestötietojärjestelmän ulkopuolelle. Tässä vaiheessa, ennen kuin edellä mainitut toimenpiteet on tehty, kiinteistötietojen on syytä edelleen olla osana väestötietojärjestelmää.

Varmennetun sähköisen asioinnin palveluista

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtiovarainministeriö on käynnistänyt Väestörekisterikeskuksen viranomaistehtävien ja liiketaloudellisten toimintojen nykyistä täsmällisempää eriyttämistä ja tästä mahdollisesti aiheutuvia organisaatiomuutoksia koskevan selvitystyön. Tämän työn tuloksien täytäntöönpano on ollut tar-
koitus aloittaa vuoden 2009 aikana.

Valtiovarainministeriö on lisäksi asettanut viime vuonna hankkeen valtion varmennetuotannon uudelleenorganisoiduksi. Hankkeen toimikausi päättyy elokuussa 2009. Hallintovaliokunta toteaa, että mikäli tämän hankkeen lopputuloksena päädytään siihen, että valtion varmennetuotanto hoidetaan muulla tavalla kuin turvautumalla Väestörekisterikeskuksen tuottamiin varmenteisiin, on nyt säädettävää lakia tarkistettava tältä osin.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 luku. Väestötietojärjestelmän tietosisältö ja tietojen ylläpito

9 §. Ulkomaan kansalaisen rekisteröinnin edellytykset. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon yhtyen hallintovaliokunta katsoo, että lakiehdotuksen 9 §:ää on syytä selkeyttää. Säännöstehtin perusteella jää pykälän 1 momentin 3 kohdan osalta epäselväksi, voidaanko muun kuin Suomessa asuvan ulkomaalaisen rekisteröintiin ryhtyä vain asianosaisen aloitteesta vai myös viranomaisaloitteisesti. Hallintovaliokunta katsoo, että mahdollisuutta viranomaisaloitteiseen tietojen tallentamiseen on asian luonteesta johtuen pidettävä itsestään selvänä 1 momentin 1 ja 2 kohdan osalta. Pykälän 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen tapausten osalta valiokunta ehdottaa, että viranomaisen aloitteesta tapahtuvasta tietojen tallettamisesta väestötietojärjestelmään säädetään pykälän uudessa 3 momentissa. Samalla valiokunta ehdottaa 1 momentin 3 kohdassa tallettamisen perusteeksi otettua säännöstä "muun erityisen ja perustellun syyn vuoksi" täsmennettäväksi siten, että tallettaminen on välttämätöntä "hänelle kuuluvien oikeuksien tai hänelle asetettujen velvollisuuksien toteuttamisen tai muun vastaavan erityisen ja perustellun syyn vuoksi".

21 §. Tietojen ylläpitoa koskeva yleinen toimivalta. Lakiehdotuksen 4 §:n 1 momentin mukaan maistraatit ja Väestörekisterikeskus ovat päävastuullisia rekisterinpitäjiä. Maistraatit päättävät lakiehdotuksen 21 §:n 1 momentin pääsäännön nojalla yksittäisten rekisterimerkintöjen tekemisestä väestötietojärjestelmään. Masamuotoisten ylläpitotapahtumien tallennus kuuluu puolestaan Väestörekisterikeskuksen toimivaltaan. Lakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin mukaan valtiovarainministeriö voi "Väestörekisterikeskusta ja niitä maistraatteja, joita asia koskee, kuultuaan antaa asetuksella tarkempia säännöksiä" viranomaisen toimivallan siirtämisestä tai uudelleen järjestämisestä.

Ehdotettu 21 §:n 2 momentin säännös merkitsee ministeriölle osoitettua valtuutusta poiketa

asetuksella lain toimivaltasäännöksistä. Vaikka toimivallan siirtomahdollisuus rajautuikin rekisterihallinnon viranomaisorganisaation sisäisiin siirtoihin jo muutoinkin lain perusteella toimivaltaisten viranomaisten välillä, ei toimivallan siirto pykälässä mainituilla verraten väljillä edellytyksillä ole kuitenkaan teknisuonteinen toimeenpanovaltaan kuuluva asia. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa asetuksenantovaltuuden osoittamista pykälän 2 momentissa valtiovarainministeriön asemesta valtioneuvostolle.

22 §. Muiden viranomaisten toimivalta. Pykälässä säädetään niistä rekisterihallinnon ulkopuolisista viranomaisista, jotka voivat vastaanottaa lakiehdotuksen 9 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetun ulkomaan kansalaisen tietojensa tallettamista koskevan pyynnön. Valiokunnan näkemyksen mukaan tietojen tallentamista koskevan pyynnön vastaanottajana voi tulla kyseeseen myös Maahanmuuttovirasto. Ulkomaalaisasioiden sähköisen asiainkäsittelyjärjestelmän kehittyminen tukee Maahanmuuttoviraston mahdollisuuksia varmistaa henkilötietojen tallentamisen perusteeksi esitettyjen asiakirjojen luotettavuus. Pykälän 1 momentin sanamuotoa on tarkoituksenmukaista muuttaa siten, että ulkomaan kansalainen voi esittää tietojensa tallettamista koskevan pyynnön myös Maahanmuuttovirastolle.

3 luku. Rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudet sekä tiedon ilmoittamista koskevat velvoitteet

23 §. Tiedonsaantioikeus viranomaisilta. Pykälän 8 kohdassa käytetään verohallinnosta käsitettä "Verohallinnon viranomaiset". Verohallintolain vuonna 2008 voimaan tulleen uudistuksen jälkeen ei tällaista käsitettä enää käytetä. Uuden lain mukaan on vain yksi Verohallintotoiminnan viranomainen, joka jakaantuu toimintayksiköihin. Käsite "Verohallinnon viranomaisilta" on korvattava pykälän 8 kohdassa käsitteellä "Verohallinnolta".

4 luku. Väestötietojärjestelmän tietojen julkisuus ja niiden luovuttaminen

32 §. Tietojen luovuttaminen asiakkuuden hoitoon ja markkinointiin. Väestötietojärjestelmästä voidaan pykälän 2 momentin nojalla luovuttaa nimi- ja yhteystietoja muun muassa suoramarkkinointia ja mielipidetutkimuksen tekemistä varten. Tietojen käsittelyn perusteena voidaan tällöin käyttää säännöksessä mainittujen asianmukaisesti rajattujen henkilötietojen lisäksi "yhtä henkilöön liitettävää muuta tunnistetietoa". Säännös näyttää mahdollistavan myös arkaluonteisen tai siihen rinnastettavan tiedon käyttämisen esimerkiksi suoramarkkinointia varten tehtävän nimi- ja osoitetietojen otannan perusteena. Hallintovaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen siitä, että lakiehdotuksen 4 luvun sisältämät tietojen luovuttamisen rajoitukset koskevat myös tällaisessa otannassa saatujen tietojen luovuttamista. Tästä seikasta valiokunta ehdottaa lisättäväksi pykälän 2 momenttiin nimenomaisen maininnan.

35 §. Yleinen kieltäminen. Henkilö voi pykälän 1 momentin nojalla kieltää omien ja eräiden läheistensä osoite- ja muiden yhteystietojen luovuttamisen lakiehdotuksen 32 §:n 1 momentissa ja 34 §:n 1 momentissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Muilta osin 35 §:ssä viitataan henkilötietolain 30 §:n mukaiseen kieltämis-oikeuteen. Henkilötietolain kyseinen säännös kattaa pääosan lakiehdotuksen 32 §:n 2 momentin ja 33 §:n tietojen luovutustilanteista. Sen sanamuodon ulkopuolelle jää kuitenkin 32 §:n 2 momentin ilmaisu "tai muuta näihin rinnastettavaa toimintaa varten". Hallintovaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan kantaan siitä, että 35 §:ssä on syytä ulottaa yleinen tietojen luovuttamista koskeva kieltäminen kaikkiin 32 §:ssä säädettyihin käyttötarkoituksiin. Lisäksi valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentissa olevan kirjoitusvirheen korjaamista.

38 §. Ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset. Pykälän 7 kohdassa käytetään ilmaisua "ehdottomasti". Ilmaisua on syytä korvata kielellisesti ilmaisulla "välttämättä".

40 §. Sukupuolen vahvistamista koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset. Pykälän 2 kohdassa käytetään ilmaisua "ehdottomasti". Ilmaisu on syytä korvata kielellisesti ilmaisulla "välttämätöntä".

47 §. Tietojen luovuttamisesta päättävä viranomaisena. Väestörekisterikeskus päättää väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta pykälän 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Maistraatti päättää todistuksen, otteen tai jäljennöksen antamisesta pykälän 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa.

Pykälän 3 momentin mukaan valtiovarainministeriö voi "Väestörekisterikeskusta ja maistraatteja kuultuaan antaa asetuksella tarkempia säännöksiä" viranomaisen toimivallan siirtämisestä tai uudelleen järjestämisestä. Lakiehdotuksen 21 §:n perusteluihin viitaten hallintovaliokunta ehdottaa asetuksenantovaltuuden osoittamista pykälän 3 momentissa valtiovarainministeriön asemesta valtioneuvostolle.

49 §. Muu luovutustoimivalta. Pykälän 2 momenttiin sisältyy asianmukainen säännös virkavastuun soveltamisesta tietojen luovuttamistapauksissa. Sen sijaan säännöksessä ei viitata velvollisuuteen noudattaa hallinnon yleislakeja. Tällaista viittausta ei enää nykyisin ole perustuslain 124 §:n takia välttämätöntä sisällyttää lakiin.

Vaikka viittausta hallinnon yleislakien noudattamiseen ei enää pidetäkään välttämättömänä, hallintovaliokunta korostaa, että luovutettaessa tietoja tämän pykälän nojalla, on noudatettava, mitä hallintolaisissa (434/2003), kielilaisissa (423/2003), saamen kielilaisissa (1086/2003) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

5 luku. Tietojen käsittelyn seuranta ja valvonta

52 §. Väestörekisterikeskuksen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus. Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksella on yleinen oikeus saada tietojen käytön ja suojauksen seuranta varten "tarpeellisia tietoja" "salassapitosäännös-

ten estämättä". Tarpeellisuuskriteeri on tällaisessa yhteydessä verraten väljä, kun valvontavalta on määritelty varsin yleisellä tasolla. Yleensä salassapitosäännösten ohittaminen valvonnallisista syistä edellyttää, että tietojen saaminen on "välttämätöntä" määriteltyjä tarkoituksia varten. Ilmaisu "tarpeellisia" on syytä korvata ilmaisulla "välttämättömiä".

Väestörekisterikeskuksen määräämällä tarkastajalla on pykälän 2 momentin perusteella oikeus toimittaa tarkastus väestötietojärjestelmän tietojen käytön ja suojauksen valvomiseksi. Esiityksen perustelujen mukaan tarkastajaksi voidaan valita myös muu kuin viranomaisvastuulla toimiva henkilö. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että mikäli ulkopuolisen tarkastajan mahdollistavaa sääntelyä pidetään tarpeellisena, on lakiehdotukseen lisättävä säännökset tällaisen tarkastajan pätevyysvaatimuksista tai kelopoisuusehdoista. Lisäksi on huolehdittava siitä, että ulkopuoliseen tarkastajaan sovelletaan tehtävänsä suorittaessaan samoja säännöksiä kuin viranomaisvastuulla toimivaan tarkastajaan.

Saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta ehdottaa pykälän 2 momenttia muutettavaksi siten, että tarkastajana voi toimia vain Väestörekisterikeskuksen määräämä virkamies.

6 luku. Väestörekisterikeskuksen varmennettu sähköinen asiointi

67 §. Muun varmenteen hakeminen ja myöntäminen. Väestörekisterikeskuksen tuottamaa organisaatiovarmennetta ei voida pykälän mukaan myöntää viranomaisen tai yrityksen palveluksessa työskentelevälle henkilölle, joka ei täytä 1 momentissa mainittuja edellytyksiä. Yritysten, yhteisöjen ja eri hallinnonalojen virastojen palveluksessa on kuitenkin henkilöitä, jotka eivät ole Suomen kansalaisia tai Suomessa vakinaisesti asuvia ulkomaalaisia. Esimerkiksi ulkoasiainministeriön hallinnonalan suurlähetystöjen ja edustustojen palveluksessa työskentelee tämän hetkisen arvion mukaan noin 3 000 henkilöä, joista 2 000 on muun maan kansalaisia, jotka eivät asu Suomessa.

Kun pykälän tarkoituksena on säätää edellytyksistä "muun varmenteen" myöntämiselle, on

pykälässä syytä säätää Väestörekisterikeskuksen tuottaman muun luonnollisen henkilön varmenteen kuin kansalaisvarmenteen myöntämisestä "erityisestä ja perustellusta syystä" myös luonnolliselle henkilölle, joka ei ole Suomen kansalainen tai Suomessa vakinaisesti asuva ulkomaalainen. Samalla hallintovaliokunta ehdottaa säädettäväksi pykälän uudessa 3 momentissa menettelystä, jolla varmistetaan tällaisen varmenteen hakijan henkilöllisyys, kun henkilöllisyyden varmistamisessa ei voida nojautua Suomen poliisin myöntämään henkilöllisyyden osoittavaan asiakirjaan eikä väestötietojärjestelmään talletettuihin henkilön tietoihin.

69 §. Väestörekisterikeskuksen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus. Väestörekisterikeskuksen määräämällä tarkastajalla on pykälän 2 momentin perusteella oikeus tarkastaa varmenteen myöntämistä koskevan menettelyn luotettavuus. Eesityksen perustelujen mukaan tarkastajaksi voidaan valita myös muu kuin viranomaisvastuulla toimiva henkilö. Perustuslakivaliokunta on, kuten 52 §:n osaltakin, edellyttänyt, että mikäli ulkopuolisen tarkastajan mahdollistava sääntelyä pidetään tarpeellisena, on lakiehdotukseen lisättävä säännökset tällaisen tarkastajan pätevyysvaatimuksista tai kelpoisuusehdoista. Lisäksi on huolehdittava siitä, että ulkopuoliseen tarkastajaan sovelletaan tehtäväänsä suorittaessaan samoja säännöksiä kuin viranomaisvastuulla toimivaan tarkastajaan.

Saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta ehdottaa pykälän 2 momenttia muutettavaksi siten, että tarkastajana voi toimia vain Väestörekisterikeskuksen määräämä virkamies.

7 luku. Erinäiset säännökset

78 §. Rangaistussäännökset. Pykälä sisältää viittaussäännökset rikoslakiin ja henkilötietola-

kiin. Koska kysymys on viittaussäännöksistä eikä varsinaisista rangaistussäännöksistä, hallintovaliokunta ehdottaa, että pykälän otsikko muutetaan muotoon "Viittaukset rangaistussäännöksiin".

8 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

80 §. Siirtymäsäännökset. Pysyvän rakennustunnuksen käytölle on pykälän 2 kohdassa määritelty kahden vuoden siirtymäaika. Väestörekisterikeskus on käynnistänyt hankkeen väestötietojärjestelmän teknisen alustan uudistamiseksi. Hankkeelle alun perin suunnitellun aikataulun mukaisesti pysyvän rakennustunnuksen käyttöönotto järjestelmässä olisi ollut tarkoituksenmukaista tehdä "kahden vuoden" kuluessa lain voimaan tulosta. Teknisen alustan uudistamishanke tulee kuitenkin viivästyään, koska sen hankintapäätös on riitautettu. Koska pysyvä rakennustunnus on tarkoituksenmukaista toteuttaa vasta teknisesti uudistettuun väestötietojärjestelmään, hallintovaliokunta ehdottaa, että pysyvän rakennustunnuksen käyttöönotolle säädetään "neljän vuoden" siirtymäaika.

Säätämisyjärjestys

Hallintovaliokunta on ottanut asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan 52 §:n 2 momentista ja 69 §:n 2 momentista tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset, minkä vuoksi lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku	<i>24 §:ssä tarkoitetulla tavalla henkilötietojen käsittelystä rekisteröinnin kohteelle. (Uusi 3 mom.)</i>
Yleiset säännökset	
1—6 § (Kuten HE)	10—20 § (Kuten HE)
2 luku	21 §
Väestötietojärjestelmän tietosisältö ja tietojen ylläpito	<i>Tietojen ylläpitoa koskeva yleinen toimivalta</i>
7 ja 8 § (Kuten HE)	(1 mom. kuten HE) <i>Edellä 1 momentista poiketen voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää tiedon tallettamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, järjestelmän tietosisällön laatua tai toiminnan tehokkuutta taikka aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa. Ennen asetuksen antamista asiasta on kuultava Väestörekisterikeskusta ja niitä maistraatteja, joita asia koskee.</i>
9 §	
<i>Ulkomaan kansalaisen rekisteröinnin edellytykset</i>	
Ulkomaan kansalaista koskevat tiedot talletetaan väestötietojärjestelmään, jos hänellä on Suomessa kotikuntalain (201/1994) mukaan määräytynyt kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Muuta ulkomaan kansalaista koskevat tiedot voidaan tallettaa väestötietojärjestelmään, jos: (1 ja 2 kohta kuten HE) 3) tallettaminen on <i>hänelle kuuluvien oikeuksien tai hänelle asetettujen velvollisuuksien toteuttamisen tai muun vastaavan erityisen ja perustellun syyn vuoksi välttämätöntä.</i> (2 mom. kuten HE) <i>Jos ulkomaan kansalaista koskevien tietojen tallettaminen väestötietojärjestelmään edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa tapahtuu viranomaisen aloitteesta ilman ulkomaan kansalaisen myötävaikutusta, on rekisterinpitäjän ilmoitettava henkilötietolain</i>	22 § <i>Muiden viranomaisten toimivalta</i> Tämän lain 9 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettu ulkomaan kansalainen voi esittää tietojensa tallettamista koskevan pyynnön maistraatin lisäksi verotoimistolle tai Maahanmuuttovirastolle. Pynnön voi esittää myös Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolle, jos Kansaneläkelaitos ja Väestörekisterikeskus ovat niin sopineet. Pynnön vastaanottajan on varmistettava henkilötietojen tallettamisen perusteeksi esitettyjen asiakirjojen luotettavuus siten kuin tässä

laissa säädetään. Vastaanottajan on toimitettava pyyntö sekä sen yhteydessä esitetyt henkilötiedot ja asiakirjat viipymättä väestötietojärjestelmään tallettamista varten sille maistraatille, jonka virka-alueella ulkomaan kansalainen ilmoittaa asuvansa. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä pyynnön vastaanottajan tehtävistä.

(2 mom. kuten HE)

3 luku

Rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudet sekä tiedon ilmoittamista koskevat velvoitteet

23 §

Tiedonsaantioikeus viranomaisilta

Rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten seuraavasti:

(1—7 kohta kuten HE)

8) *verohallinnolta* henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa ja kiinteistön, rakennuksen tai toimitilahuoneiston omistajaa koskeva tieto sekä kuolinpesän edustajaa tai muuta yhteyshenkilöä koskeva tieto;

(9 ja 10 kohta kuten HE)

(2 ja 3 mom. kuten HE)

24—27 §
(Kuten HE)

4 luku

Väestötietojärjestelmän tietojen julkisuus ja niiden luovuttaminen

28—31 §
(Kuten HE)

32 §

Tietojen luovuttaminen asiakkuuden hoitoon ja markkinointiin

(1 mom. kuten HE)

Väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa henkilön nimi- sekä osoite- ja muita yhteystietoja suoramainontaa ja muuta suoramarkkinointia, mielipide- ja markkinatutkimuksen tekemistä tai muuta näihin rinnastettavaa toimintaa varten. Luovutettaessa tietoja näitä tarkoituksia varten voidaan tietojen käsittelyn perusteena käyttää henkilön nimeä, vähintään kuuden viikon ikää, sukupuolta, äidin- tai asiointikieltä, ammattia tai ammattiluokkatietoa, osoite- ja muita yhteystietoja, yhtä henkilöön liitettävää muuta kuin 38—42 §:ssä tarkoitettua tunnistetietoa sekä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettyjä henkilöön liittyviä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja sekä aluejakoa koskevia tietoja.

33 ja 34 §
(Kuten HE)

35 §

Yleinen kiello-oikeus

Sen lisäksi, mitä henkilötietolain 30 §:ssä säädetään, henkilöllä on oikeus kieltää omansa, samassa taloudessa asuvan puolisonsa ja huollosaan olevan lapsensa osoitteen ja muun yhteystiedon luovuttaminen 32 §:ssä ja 34 §:n 1 momentissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Kielto ei kuitenkaan koske sellaisia tapauksia, joissa tiedot luovutetaan tämän lain 32 §:n 1 momentin perusteella *toimintaan*, jossa tietoa käytetään henkilön, yrityksen tai yhteisön oikeuksien tai velvollisuuksien toteuttamiseksi.

(2 mom. kuten HE)

36 ja 37 §
(Kuten HE)

38 §

Ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa vain:

(1—6 kohta kuten HE)

7) muulle yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka *välttämättä* tarvitsee tiedot ottolapsen yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvittämistä varten.

39 §

(Kuten HE)

40 §

Sukupuolen vahvistamista koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset

Väestötietojärjestelmään talletettu transsek-suaalin sukupuolen vahvistamista koskeva tieto sekä tieto hänellä välittömästi ennen sukupuolen vahvistamista olleesta entisestä henkilötun-nuksesta ja mahdollisesta entisestä etunimestä voidaan luovuttaa vain:

(1 kohta kuten HE)

2) muulle yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka *välttämättä* tarvitsee tiedot kyseisen henkilön yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvittämistä varten.

41—46 §

(Kuten HE)

47 §

Tietojen luovuttamisesta päättävä viranomainen

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Edellä 1 ja 2 momentista poiketen voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää näissä sään-

nöksissä tarkoitetun toimivallan siirtämisestä tai uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon vi-ranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, toiminnan tehokkuutta tai aikaansaada alueellisesti tasapai-noinen työnjako rekisterihallinnossa. *Ennen ase-tuksen antamista asiasta on kuultava Väestöre-kisterikeskusta ja niitä maistraatteja, joita asia koskee.*

48—50 §

(Kuten HE)

5 luku

Tietojen käsittelyn seuranta ja valvonta

51 §

(Kuten HE)

52 §

Väestörekisterikeskuksen tiedonsaanti- ja tar-kastusoikeus

Väestörekisterikeskuksella on oikeus salassa-pitosäännösten estämättä saada väestötietojär-jestelmästä luovutettujen tietojen käyttäjältä tie-tojen käytön ja suojauksen seurantaa ja valvon-taa varten *välttämättömiä* tietoja.

Väestörekisterikeskuksen määräämällä tar-kastajalla on lisäksi oikeus väestötietojärjestel-män tietojen käytön ja suojauksen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Tarkastajalla on oikeus tut-kia salassapitosäännösten estämättä väestötieto-järjestelmästä luovutettujen tietojen käsittelyssä käytetyt laitteet ja ohjelmistot sekä päästä tässä yhteydessä muihin kuin kotirauhan piiriin kuu-luviin tiedon käyttäjän hallinnassa oleviin tiloi-hin. Tarkastus on toteutettava niin, että siitä ei aiheudu tarkastuksen kohteelle tarpeettomasti haittaa eikä kustannuksia. *Tarkastajana voi toi-mia vain virkamies.*

(3 mom. kuten HE)

53—60 §

(Kuten HE)

6 luku

Väestörekisterikeskuksen varmennettu sähköinen asiointi61—66 §
(Kuten HE)

67 §

Muun varmenteen hakeminen ja myöntäminen

Väestörekisterikeskuksen tuottama muu luonnollisen henkilön varmenne kuin kansalaisvarmenne voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle sekä kotikuntalain mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta. *Väestörekisterikeskuksen tuottama muu luonnollisen henkilön varmenne kuin kansalaisvarmenne voidaan erityisesti ja perustellusta syystä myöntää myös henkilölle, jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta, mutta joka ei täytä muita edellä tarkoitettuja varmenteen myöntämisen edellytyksiä.* Tällainen varmenne voi hakijan pyynnöstä sisältyä sähköisessä asioinnissa käytettävään viranomaisen, yrityksen tai yhteisön myöntämään asiakirjaan, korttiin tai tekniseen alustaan. Väestörekisterikeskus voi sopia asiakirjan tai teknisen alustan myöntävän viranomaisen, yrityksen tai yhteisön kanssa, että varmennetta koskeva hakemus voidaan jättää tälle henkilökohtaisesti Väestörekisterikeskukselle edelleen toimitettavaksi. Väestörekisterikeskuksen on tällöin varmistettava, että hakemuksen vastaanottaja noudattaa henkilötietolaissa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä sekä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetettuja varmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia.

(2 mom. kuten HE)

Sellaisen varmenteen hakijan, jolle myönnetään varmenne 1 momentin mukaisesti erityisesti ja perustellusta syyttä, henkilöllisyys on todettava toimivaltaisen viranomaisen myöntämästä voimassa olevasta henkilöllisyyden osoittavasta asiakirjasta. Jos hakijalla ei ole esittää toimivaltaisen viranomaisen myöntämää henki-

öllisyyden osoittavaa asiakirjaa tai hakijan tunnistamisen varmistamiseksi on olemassa muita erityisiä syitä, hakijan tunnistamisen suorittaa toimivaltainen viranomainen. (Uusi 3 mom.)

68 §
(Kuten HE)

69 §

Väestörekisterikeskuksen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

(1 mom. kuten HE)

Väestörekisterikeskuksen määräämällä tarkastajalla on lisäksi oikeus 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa toimittaa tarkastus. Tarkastajalla on oikeus tutkia salassapitosäännösten estämättä tässä laissa tarkoitettua Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämisessä käytetyt asiakirjat, laitteet ja ohjelmistot sekä päästä tässä yhteydessä muihin kuin kotirauhan piiriin kuuluviin tarkastuksen kohteen hallinnassa oleviin tiloihin. Tarkastus on toteutettava niin, että siitä ei aiheudu tarkastuksen kohteelle tarpeettomasti haittaa eikä kustannuksia. *Tarkastajana voi toimia vain virkamies.*

(3 mom. kuten HE)

7 luku

Erinäiset säännökset70—77 §
(Kuten HE)

78 §

Viittaukset rangaistussäännöksiin

(1 ja 2 mom. kuten HE)

8 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset79 §
(Kuten HE)

80 §

Siirtymäsäännökset

(1 kohta kuten HE)

2. Väestörekisterikeskuksen on annettava rakennuksille, joiden tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään tämän lain voimaantullessa, pysyvä rakennustunnus *neljän* vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

(3—9 kohta kuten HE)

Helsingissä 23 päivänä huhtikuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tapani Tölli /kesk	Oiva Kaltiokumpu /kesk
vpj.	Tapani Mäkinen /kok	Ilkka Kantola /sd
jäs.	Thomas Blomqvist /r	Valto Koski /sd
	Maarit Feldt-Ranta /sd	Outi Mäkelä /kok
	Juha Hakola /kok	Petri Pihlajaniemi /kok
	Rakel Hiltunen /sd	Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
	Heli Järvinen /vihr	Lenita Toivakka /kok
	Anne Kalmari /kesk	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Sivonen.